

УДК 343.985.3

К.О. Сандул,
Національна академія Служби безпеки України

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена визначенню основних організаційно-правових засад кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України. Автор акцентує увагу на проблеми у нормативно-правовому регулюванні здійснення кримінального аналізу в процесі оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України.

Ключові слова: оперативно-розшукова діяльність, кримінальний аналіз, інформаційно-аналітична діяльність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах протидії організованій транснаціональній злочинності аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України набуває першочергового значення.

Відповідно до Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р, визначено, що подолання викликів у боротьбі зі злочинністю здійснюватиметься шляхом запровадження використання різних джерел інформації в діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ, комплексного впровадження сучасних систем кримінального аналізу, в тому числі методології Європолу з оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (СОСТА) [1].

Відповідно до Стратегії розвитку Державної прикордонної служби, схва-

леної розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1189-р, посилення оперативно-розшукової діяльності Держприкордонслужби забезпечуватиметься шляхом удосконалення відомчої системи кримінального аналізу, визначення механізму та запровадження використання результатів кримінального аналізу в кримінальному судочинстві [2].

Водночас стрімкий розвиток сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій вимагає не тільки нових підходів до застосування аналітичних інструментів в оперативно-розшуковій діяльності але й удосконалення нормативно-правового регулювання процесу здійснення кримінального аналізу та використання отриманих результатів.

Саме тому існує необхідність більш детального дослідження організаційно-правових засад здійснення кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України з метою

їх адаптації до норм міжнародного та національного права.

Стан дослідження: Аналіз стану досліджень свідчить про те, що багато вітчизняних науковців таких як, А. Мовчан, О. Деревягін, О. Заєць, Д. Узлов присвятили свої праці вивченню питання застосування аналітичних інструментів, у тому числі кримінального аналізу, в процесі оперативно-розшукової діяльності та під час досудового розслідування, однак окремого комплексного дослідження організаційно-правових засад здійснення кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України не проводилось. Саме тому, метою статті є подальше вивчення питання застосування кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності Державної прикордонної служби України.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій дає змогу інтегрувати й опрацьовувати значну кількість даних про конкретні об'єкти з відкритих джерел інформації та спеціалізованих автоматизованих інформаційних систем, одержуючи нові знання про способи їх взаємодії та взаємозв'язки, що в сучасних умовах протидії організованій транснаціональній злочинності набуває першочергового значення.

Застосування сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності дає змогу за короткий проміжок часу отримати достовірну інформацію про конкретні об'єкти, необхідну для виявлення та викриття злочинних намірів.

З правової точки зору кримінальний, як один з видів інформаційно-аналітичної діяльності, виступає в

двох якостях — як специфічна форма оперативно-розшукової діяльності, а також як діяльність у сфері обігу інформації взагалі.

В зв'язку з цим правову основу кримінального аналізу складають:

— нормативно-правові акти, які регулюють оперативно-розшукову діяльність Державної прикордонної служби України як правоохоронного органу (Конституція України, Закони України, відомчі нормативно-правові акти);

— нормативно-правові акти, які регулюють відносини в сфері інформації, використання комп'ютерних програм та банків даних, тощо.

Для того, щоб ґрунтовно розглянути організаційно-правові засади здійснення кримінального аналізу в процесі оперативно-розшукової діяльності, спочатку визначимо нормативні передумови такої діяльності в Державній прикордонній службі України через поняття «правове забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності в Державній прикордонній службі України», яке є підґрунтям та основою такої діяльності.

Дослідження наукових джерел свідчить, що правове забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності в Державній прикордонній службі України у науці і практиці екстраполюється за сутністю на загальносистемне для предметної галузі поняття — «правове забезпечення інформатизації», яке виникло в період бурхливого розвитку та впровадження комп'ютерних технологій у різні сфери життєдіяльності суспільства.

У сучасному розумінні правове забезпечення інформатизації — це діяльність відповідних суб'єктів суспільних відносин щодо формування комплексу правових норм правил поведінки, прав і обов'язків учасників у сфері інформатизації [3].

Виходячи із зазначеного формулювання, можливо визначити категорію «правове забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності в Державній прикордонній службі України», як діяльність відповідних державних органів щодо формування комплексу правових норм правил поведінки, прав і обов'язків відповідних підрозділів щодо збору, обробки з використанням інформаційних і телекомунікаційних технологій та використання інформації в процесі оперативно-службової діяльності.

До найважливіших нормативно-правових актів України, що за своєю сутністю складають правові основи здійснення кримінального аналізу в процесі оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України, потрібно віднести насамперед Конституцію України, Кримінальний кодекс України та Кримінальний процесуальний кодекс України, Закони України: «Про державну прикордонну службу України», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про державну таємницю», «Про захист персональних даних», «Про інформацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про науково-технічну інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про концепцію Національної програми інформатизації», тощо.

Аналізуючи чинне законодавство України, найбільш доцільно буде побудувати ієрархію законодавчих актів, починаючи з Конституції України та Закону України «Про Державну прикордонну службу України», як основного нормативно-правового акту для діяльності Державної прикордонної служби України.

Нормативно-правове регулювання кримінального аналізу, як специфічної форми оперативно-розшукової діяль-

ності, бере свій початок в Конституції України.

Конституція України, як основний закон держави, закладає найважливіші принципи відносин між правоохоронними органами та громадянами у сфері боротьби зі злочинністю, основи діяльності правоохоронних органів, а закони та підзаконні акти розвивають та конкретизують конституційні норми.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про державну прикордонну службу України» до основних функцій Державної прикордонної служби України відносяться:

— ведення розвідувальної, інформаційно-аналітичної та оперативно-розшукової діяльності в інтересах забезпечення захисту державного кордону України;

— участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на ДК України та в межах контрольованих прикордонних районів;

— участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом, а також припинення діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих груп та злочинних організацій, що порушили порядок перетинання державного кордону України.

Військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України під час виконання покладених на них обов'язків керуються тільки законами, діють на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [4].

Власне, кримінальний аналіз виступає у двох якостях: як вид інформаційно-аналітичної діяльності та як специфічна форма оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», матеріали оперативно-розшукової діяльності використовуються для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні [5].

Отже необхідно керуватися положеннями Кримінального процесуального кодексу України в частині, що стосується системи збору та фіксації доказів.

Значення Кримінального процесуального кодексу України для кримінального аналізу визначається в першу чергу через положення статей 84, 99, 104, 105 зазначеного Кодексу.

Дані, які отримані під час здійснення кримінального аналізу в процесі оперативно-розшукової діяльності, будучи відповідним чином документально зафіксованими і оформленими, можуть стати доказами у кримінальному провадженні. При цьому слід мати на увазі, що тільки правильно оформлені результати оперативно-розшукових заходів можуть мати кримінально-процесуальну значимість.

Кримінальному аналізу як виду інформаційно-аналітичної діяльності притаманні три взаємопов'язані компоненти:

1) інформаційні системи та банки даних у межах яких здійснюється збирання, накопичення, системне опрацювання, зберігання й надання споживачу необхідної інформації;

2) аналітична робота, що полягає у здійсненні комплексу організаційних заходів і методичних прийомів з оп-

рацювання та синтезу наявної оперативної та іншої інформації;

3) управлінська діяльність, яка забезпечує прийняття необхідних рішень.

Пунктом 10 частини 1 статті 20 Закону України «Про державну прикордонну службу України» та пунктом 18 "частини 1 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено, що Державна прикордонна служба України має право «створювати і використовувати в інтересах оперативно-розшукової діяльності, участі у боротьбі з організованою злочинністю та протидії незаконній міграції інформаційні системи у тому числі банки даних...».

Наведене вище свідчить, що кримінальний аналіз є складовою частиною процесу оперативно-розшукової діяльності.

Особливе значення для правового регулювання здійснення кримінального аналізу в процесі оперативно-розшукової діяльності також мають Закони України «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю», «Про доступ до публічної інформації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації».

Дані нормативно-правові акти регулюють правові відносини, які виникають при формуванні та використанні інформаційних ресурсів на основі створення, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, розповсюдження та надання споживачеві документованої інформації; при створенні та використанні інформаційних технологій і засобів їх забезпечення; при захисті інформації, прав суб'єктів інформаційних відносин, які беруть участь в інформаційних процесах та інформатизації.

Виходячи з проведеного аналізу нормативно-правових актів, кримі-

нальний аналіз знаходиться на перехресті таких областей діяльності як інформатизація, аналітична робота та оперативно-розшукова діяльність. При цьому специфічні правовідносини, які врегульовані законодавством України, висувають особливі вимоги до організації та здійснення кримінального аналізу в процесі оперативно-розшукової діяльності Державної прикордонної служби України та потребують удосконалення та адаптації до норм міжнародного та національного права.

Висновок. Використання сучасних інформаційних технологій та кримінального аналізу не лише є необхідною передумовою ефективної протидії злочинності, але й в умовах сьогодення фактично стає самостійним інструментом завдяки якому Державна прикордонна служба України може ефективно реагувати на загрози у сфері безпеки державного кордону України.

Особливо важливим є кримінальний аналіз у сфері боротьби з транснаціональною організованою злочинністю, оскільки лише завдяки йому, як правило, вдається встановити зв'язки в середині кримінальних структур і поєднати окремі злочинні дії кримінального угруповання.

З огляду на зазначене, на наш погляд, удосконалення національного законодавства щодо запровадження поняття кримінального аналізу в законодавство про оперативно-розшукову діяльність та під час досудового розслідування дозволить створити єдину систему аналітичного забезпечення національних правоохоронних органів, що в свою чергу дозволить їм реагувати на сучасні загрози ефективно та із дотриманням норм закону, забезпечуючи при цьому права та свободи людини та в подальшому інтегруватися в загальноєвропейську правоохоронну структуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-p>
2. Про схвалення Стратегії розвитку Державної прикордонної служби: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1189-р <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1189-2015-p>
3. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно—правові питання теорії і практики: Монографія / Калюжний Р.А., Шамрай В.О., Гавловський В.Д., Гуцалюк М.В., Швець М.Я., Цимбалюк В.С., Яцишин Ю.В., Ластовецький А.С. / За ред. Р.А. Калюжного, В.О. Шамрая. — Київ: АДПС України, 2002. — 95 с.
4. Про Державну прикордонну службу України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 2003, № 27. — Ст. 208.
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1992, № 22. — Ст. 303.

Сандул К.О.

Организационно-правовые основы осуществления криминального анализа в оперативно-розыскной деятельности Государственной пограничной службы Украины.

Аннотация. Статья посвящена определению основных организационно-правовых основ криминального анализа в оперативно-розыскной деятельности Государственной пограничной службы Украины. Автор акцентирует внимание на проблемы в нормативно-правовом регулировании осуществления криминального анализа в процессе оперативно-розыскной деятельности Государственной пограничной службы Украины.

Ключевые слова: оперативно-розыскная деятельность, криминальный анализ, информационно-аналитическая деятельность.

K. Sandul

Organizational and legal basis of implementation criminal analysis in operational activity of the State border service of Ukraine.

Summary. The article discloses to the definition of the basic organizational and law principles of criminal analysis, used in the operational activity of the State Border Guard Service of Ukraine. The author focuses on the problems in the legal regulation of the implementation of criminal analysis in the process of operational activity of the State Border Guard Service of Ukraine.

Keywords: Operational activity, criminal analysis, informational and analytical activity.

